

รายงานการวิจัย

ความเชื่อด้านสุขภาพที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกในเกษตรกร

ผู้เลี้ยงสัตว์ปีก ตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

Health Belief Affecting Avian Influenza Preventive Behavior on Poultry

Production of Farmers in Sing Subdistrict, Bang Rachan District,

Sing Buri Province

ศิวพร การะเวที¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกในเขตตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 139 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ทดสอบความสัมพันธ์ t-test และ One way ANOVA

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกโดยรวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 74.1 มีระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.1 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ .05

และการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคไข้หวัดนกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ .05 และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกด้านการป้องกันจากการสัมผัสสัตว์ปีก กับพฤติกรรมด้านการบริโภคสัตว์ปีกมีความสัมพันธ์กับความเชื่อด้านสุขภาพโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: ความเชื่อด้านสุขภาพ, พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก, เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก, โรคไข้หวัดนก

Abstract

The purpose of this research was aimed to study health belief affecting Avian Influenza preventive behavior on poultry production of farmers in Sing Subdistrict,

¹ บัณฑิตวิทยาลัย หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ วิทยาลัยนครราชสีมา

Bang Rachan District, SingBuri Province. Sample of 139 were obtained by purposive Sampling The instrument used in the research was the questionnaire constructed by the researcher. Statistical package was used for data analysis for percentage, mean, standard deviation correlation coefficient, t-test and one way anova

The research findings were found that : Health belief affecting avian Influenza preventive behavior on poultry production of farmers in Sing Sub district, Bang Racha District, Sing Buri Province were at the high level which was 74.1%. The Affecting Avian Influenza preventive behavior were at a moderate level which was 56.1% .Health belief had relation with Avian Influenza preventive behavior of farmer with statistical significance level of .05 Perceived benefitsof preventing Avian Influenza had relation ship with Avian Influenza preventive behavior of farmer with statistical significance level of .05 The Behavior to preventex posture concerning a poultryhad relation ship with health belief affecting Avian Influenza preventive behavior with statistical significance level of .05 The poultry consumption behavior had relation with health belief affecting Avian Influenza preventive behavior with statistical significance level of .05

Key words : Health Belief, health behavior development avian influenza prevention, Farmers, Avian influenza (bird flu)

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ไข้หวัดนกเป็นโรคที่เกิดขึ้นในสัตว์ปีกเกิดจากเชื้อไวรัส AvianInfluenza Type A ในตระกูล Orthmyxoviridae ซึ่งเป็น RNA ไวรัสชนิดมีเปลือกหุ้มโดยมีแอนติเจนที่สำคัญคือ Hemagglutinin (H) และ Neuraminidase (N) (สำนักกระบาดวิทยา, 2548)

ประเทศไทย เริ่มมีการระบาดมาสู่คนเดือนมกราคม พ.ศ.2547 โดยเป็นผู้ป่วยเด็กจากจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี ต่อมามีรายงานผู้ป่วยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเสียชีวิตจากระบบการหายใจล้มเหลว และกลุ่มอาการที่อวัยวะไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกยังคงมีต่อไปอีก เนื่องจากมีการตายของไก่บ้านและไก่ชนที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้อยู่ตลอดเวลา (กระทรวงสาธารณสุข, 2547) จากข้อมูลการเฝ้าระวังไข้หวัดนกในคน

จังหวัดสิงห์บุรี ไม่พบผู้ป่วยโรคไข้หวัดนก พบสัตว์ปีกติดเชื้อโรคไข้หวัดนกหลายจุดครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งจังหวัด และเป็นพื้นที่ที่มีเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ปีก (จิราภรณ์ วัฒนวงษ์, 2547)

ตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นตำบลที่มีการเลี้ยงสัตว์ปีกของเกษตรกรเป็นจำนวนมาก มีการเลี้ยงไก่เนื้อในระบบฟาร์มเปิดไล่ทุ่ง เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกเป็นผู้ที่ต้องสัมผัสใกล้ชิดกับสัตว์ปีกจึงมีความ

เสี่ยงสูงที่จะได้รับเชื้อโรคไข้หวัดนก ดังนั้นมาตรการในการป้องกันโรคไข้หวัดนกที่ดีที่สุดคือต้องทำให้ประชาชนมีความรู้มีความตระหนักที่จะป้องกันปัญหาสุขภาพนั้นต้องมีความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะปฏิบัติพฤติกรรมอันสัมพันธ์กับเงื่อนไขนั้นๆ โดยถูกกำหนดจากการรับรู้ภาวะสุขภาพประกอบด้วย การรับรู้โอกาสเสี่ยงของปัญหาสุขภาพ การรับรู้ความรุนแรงของปัญหาสุขภาพ การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมในการป้องกันปัญหาสุขภาพ ตนเองจากการติดเชื้อโรคไข้หวัดนก ทฤษฎีด้านพฤติกรรมสุขภาพที่สามารถอธิบายได้ คือ แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ(Health Belief Model) ซึ่งถูกพัฒนาโดย Rosenstock (1974) ซึ่งระบุว่า การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรม และการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมในการป้องกัน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขซึ่งปฏิบัติงานในระดับสถานีอนามัย มีหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีปราศจากโรคจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อด้านสุขภาพที่มีผลต่อพฤติกรรมในการป้องกัน โรคไข้หวัดนกของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกในตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานสร้างเสริมพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกที่ถูกต้องแก่เกษตรกรและประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเชื่อด้านสุขภาพในเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกในเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกในเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

สมมติฐานการวิจัย

ความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกในเกษตรกร ผู้เลี้ยงสัตว์ปีกของตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

วิธีการวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ(Survey Research) เรื่องพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้หวัดนกในเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการศึกษาสถานภาพของตัวแปรต่างๆ เพื่อมุ่งเน้นที่จะบรรยายลักษณะประชากรที่ศึกษาเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล วันที่ 1 ถึง 20 กุมภาพันธ์ 2554 โดยใช้แบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 139 คน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำไปทดลองใช้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกในตำบลโพชนไก่ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรแบบสัมประสิทธิ์

แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย (ร้อยละ 64.0) มากกว่า เพศหญิง (ร้อยละ 36.0) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-70 ปี (ร้อยละ 48.9) ทุกคนมีเชื้อชาติไทยและนับถือ ศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 74.1) มีผู้ไม่ได้เข้าหรือไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 5.8 กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก (ร้อยละ 53.2) ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว 1-5,000 บาท (ร้อยละ 51.1) โดยมีรายได้ต่ำสุด 500 บาท สูงที่สุด 40,000 บาท

ข้อมูลด้านการเลี้ยงสัตว์ปีก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลี้ยงสัตว์ปีก 1-20 ปี (ร้อยละ 53.2) การเลี้ยงต่ำสุด 1 ปี สูงที่สุด 64 ปี โดยส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่ชน (ร้อยละ 87.8) มีวิธีการเลี้ยงแบบปล่อยหากินตามธรรมชาติ (ร้อยละ 85.7) และในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีสัตว์ปีกที่เลี้ยงไว้ในบ้านและสัตว์ปีกในหมู่บ้านเคยป่วยหรือตายอย่างผิดปกติ ร้อยละ 11.5 และ 15.8 ตามลำดับ

ข้อมูลการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนเคยได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก เช่น สถานการณ์การระบาดของโรค วิธีการป้องกันและควบคุมโรค โดยมีการรับรู้

ข่าวสารจากอาสาสมัครสาธารณสุขมากที่สุด (ร้อยละ 97.1) รองลงมา คือ โทรทัศน์ (ร้อยละ 95.7)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกโดยรวมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 74.1 คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.8 คะแนน) โดยมีการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการป่วยเป็นโรคไข้หวัดนก การรับรู้ความรุนแรงของโรคไข้หวัดนก การรับรู้ ประโยชน์ของการป้องกันโรคไข้หวัดนกและการรับรู้อุปสรรคของการป้องกันโรคไข้หวัดนก อยู่ในระดับดี (ร้อยละ 71.9, 83.5, 92.8 และ 61.2 ตามลำดับ)

3. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 56.1 คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 43 คะแนน) โดยมีพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกด้านการบริโภคสัตว์ปีก และด้านการป้องกันจากการสัมผัสสัตว์ปีกอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 80.6 และ 54.0) ส่วนพฤติกรรมการป้องกันโรคด้านการเลี้ยงสัตว์ปีกและการควบคุมโรคและการทำลายสัตว์ปีก อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 61.9 และ 51.8)

4. ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก

จากการศึกษา พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกับพฤติกรรม การป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก ($r^2 = 0.24, p < .05$)

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านของความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวม พบว่า ส่วนของการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคไข้หวัดนก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($r^2 = 0.31, p < .05$)

ส่วน ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกทั้ง 6 ด้าน กับความเชื่อด้านสุขภาพโดยรวม พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกด้านการป้องกันจากการสัมผัสสัตว์ปีก และพฤติกรรมด้านการบริโภคสัตว์ปีก มีความสัมพันธ์กับความเชื่อด้านสุขภาพโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r^2 = 0.27, p < .05$) และในระดับต่ำมาก ($r^2 = 0.23, p < .05$)

สรุปผลการวิจัย

1. ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกโดยมีการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการป่วยเป็นโรคไข้หวัดนก การรับรู้ความรุนแรงของโรคไข้หวัดนก การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคไข้หวัดนกและการรับรู้

อุปสรรคของการป้องกันโรคไข้หวัดนก อยู่ในระดับดี

2. พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยมีพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกด้านการบริโภคสัตว์ปีก และด้านการป้องกันจากการสัมผัสสัตว์ปีกอยู่ในระดับดี ส่วนพฤติกรรมการป้องกันโรคด้านการเลี้ยงสัตว์ปีกและด้านการควบคุมโรคและการทำลายสัตว์ปีก อยู่ในระดับปานกลาง

3. ความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยรวมมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านของความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกโดยการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคไข้หวัดนก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

ส่วน ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกทั้ง 6 ด้านกับความเชื่อด้านสุขภาพโดยพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนกด้านการป้องกันจากการสัมผัสสัตว์ปีก และพฤติกรรมด้านการบริโภคสัตว์ปีก มีความสัมพันธ์กับความเชื่อด้านสุขภาพ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ และในระดับต่ำมาก

ข้อเสนอแนะ

การสร้างและขยายเครือข่ายเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกมีความสำคัญ เป็นการกระตุ้น

ให้เยาวชนและประชาชน มีการตื่นตัว และตระหนักถึงอันตรายของโรคไข้หวัดนกที่อาจเกิดขึ้น และการเฝ้าระวังการระบาดของโรคในพื้นที่ โดยจัดให้มีระบบจัดเก็บ ระบบการบริหารจัดการข้อมูลการสื่อสาร การรายงาน สถานการณ์การป่วยหรือตายของสัตว์ปีกแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็ว การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้หวัดนก ให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างจริงจัง การจัดหาอุปกรณ์ป้องกันโรค เช่น หน้ากาก ถุงมือ ปุณขาว นํ้ายาฆ่าเชื้อไว้เพื่อแจกหรือ

จำหน่ายให้แก่เกษตรกรในราคาถูก เพื่อให้เกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคไข้หวัดนกที่ถูกต้อง

วิจัยต่อไปควรมีการศึกษาปัจจัยเชิงคุณภาพที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรค สังกัดและติดตามความก้าวหน้าของปัญหาด้านสุขภาพ ภาวะเจ็บป่วยที่พบ และพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านสุขภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้นในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ที่พบผู้ป่วย กับ พื้นที่ที่ไม่พบผู้ป่วยว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2547). โรคไข้หวัดนก. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: รสพ.
- จิราภา รามัญวงษ์. (2547). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดนก จังหวัดสิงห์บุรี. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสิงห์บุรี.
- ลดารัตน์ ผาตินาวิณ. (2547). สถานการณ์โรคไข้หวัดนกในคนทั่วโลก. รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์. สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. ปีที่ 35 ฉบับที่ 2
- สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2548). โรคไข้หวัดใหญ่สัตว์ปีก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://thaigcd.ddc.moph.go.th/Bird_flu_brif_12072004.html. (20 เมษายน 2548)
- Becker, M.H. (1974). **The Health Belief Model and Personal Health Behavior**. New Jersey: Charles B. Slack.
- Glanz, K., Rimer, B.K.,& Lewis, F.M. (2002). **Health Behavior and Health Education: Theory Research and Practice**. (3rd ed). San Francisco: Jossey-Bass.
- Janz, N.K. &Becker, M.H. (1984). The Health Belief Model : A decade Later. **Health Education Quarterly**. 11(1).